

Agrarhistorikeren Provst C. Djørup.

Af AUGUST F. SCHMIDT.

I AARENE 1827-1844 udsendtes efter kongelig Befaling og foranstaltet af Det kongelige danske Landhusholdningsselskab en Række Bøger, 19 ialt, der amtsvis giver ”Bidrag til Kundskab om de danske Provindsers nærværende Tilstand i oeconomic Henseende”. Disse Bøger, der almindeligvis benævnes ”Amtsbeskrivelserne”, er en meget vigtig Kilde til Kundskab om dansk Landbrug i første Halvdel af afvigte Aarhundrede, og da det træffer sig saa heldigt, at Bogen om *Thisted Amt* er en af de bedste i Skriftrækken, kan den og dens Forfatter nu, et Aarhundrede efter dens Udarbejdelse og Offentliggørelse, nok fortjene at blive gjort til Genstand for en Omtale i nærværende Aarbog.

Landhusholdningsselskabets Beskrivelse af Thisted Amt, det femtende Bind i Rækken, blev udarbejdet af Provst og Sognepræst C. Djørup og offentliggjort i 1842.

Christian Djørup blev født i *Kaarup Mølle* (Visborg Sogn i Himmerland) den 20. Juli 1804 som Søn af Proprietær Laurs Christensen Djørup, siden Ejer af Hindsels og Aunsbjerg, og Anna Sophie Stilling. Han blev Student med 1. Karakter fra Viborg Kathedralskole 1824, og den 15. Oktober 1828 fik han theologisk Embedseksamen (med Laud). Allerede den 21. Oktober d. A. blev han konstitueret Adjunkt i Viborg, fast ansat 25. Maj 1830. I 1832, den 15. Juni, blev han udnævnt til Sognepræst for *Hassing* og *Villerslev* Sogne i Thy (ordineret 26. Juli i Viborg). Her forblev han til 1841, da han 23. Oktober blev forflyttet til *Klim*, *Torup* (hvor Præstegaarden siden 1820 har ligget) og *Vust*. Aaret efter, 5. Januar 1842, fik han tildelt Provsteembedet for Vester og Øster Han Herred samt Hvetbo Herred.

I 1851 forlod Provst Djørup Thisted Amt, idet han den 11. Februar 1851 blev kaldet til Sognepræst for *Hjørring* samt Sct. Hans og Sct. Olaj Menigheder der. Den 11. Marts samme Aar udnævntes han tillige til Provst for Vennebjerg og Horns Herreder. Den 1. Januar 1859 blev han Ridder af Dannebrog, og 29. April 1863 Sognepræst for *Karlebo* i Nordsjælland. Samme Aar 3. Juni tillige Provst for Lyng og Kronborg Herreder. Den 21. Oktober 1878 ved sit 50-Aars Embedsjubilæum blev han Dannebrogsmænd. C. Djørup døde 8. Januar 1879 i Karlebo.

Hans Hustru var *Frantsine Kirstine Holst*, med hvem han blev gift i Thisted Kirke 23. Juli 1830. Hun var født 18. April 1808 i Thisted (Datter af Købmand i Thisted Lars Hilmann Holst og Helene Cathrine Steenstrup), og døde 20. April 1890 i København. I Ægteskabet blev der født syv Børn. Ved sit. Giftermaal med Frantsine Holst blev C. Djørup beslægtet med Familien *Steenstrup* (med de ansete Videnskabsmænd Japetus og Johs. Steenstrup m. fl.) og Familien *Jacobsen* paa Carlsberg, idet Brygger *J. C. Jacobsen* (1811-1887) blev gift med Fru Djørups Søster *Laura Cathinka Holst* (1819-1911). Som bekendt stiftede Brygger Jacobsen *Carlsbergfondet* (²⁵/, 1876),

hvis Betydning for dansk Videnskab er umaalelig. Ogsaa med Amtmand i Thisted, *Gerhard Faye* (1760-1845) blev Djørup beslægtet, idet Fayes ældste Søn, Byskriver Andreas Stockfleth Faye, blev gift med Noline Severine Holst, der var en Søster til Fru Frantsine Djørup¹).

Pastor C. Djørup har sikkert været en praktisk Mand med Forstand paa Landbrug. Ellers var han vel heller ikke den 12. September 1837 blevet udnævnt til Landvæsenskommissær. Fra Klim anføres i Wibergs Præstehistorie, at han var meget afholdt. Med Amtmand Faye blev han snart nær forbundet i et varmt Venskab. Faye sluttede sig i det hele nær til Præstestanden i Amtet, da han med Rette i denne saa sin bedste Forbundsfølge i Arbejdet til Gavn for Menigmand. Praktiske Præster kunde ofte give den samfundsvenlige Amtmand og Digter gode Vink til Bedste for Almenvellet. Faye fik saaledes i sin Embedstid forbedret Fiskeriforholdene, Strandingsvæsenet, Fattigvæsenet, Skoleforhold, Landvæsen, Folkeoplysningen (Biblioteker, Landøkonomisk Selskab) o. s. fr. Og der er jo ingen Tvivl om, at han har været stærkt medvirkende til, at Djørup paatog sig det store Arbejde at skrive Værket om Thisted Amt til Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Skriftrække. Det var ellers først overdraget Pastor *J. V. Steenstrup*²) til *Hillerslev* og *Kaarup* at skrive Bogen, men da han i 1835 blev forflyttet til Skelund og Visborg i Himmerland, maatte han en Tid opsætte Arbejdet, og da han døde allerede i 1840, inden han vel var færdig med at berejse Amtet, maatte der jo findes en ny Mand til Hvervet. Denne Mand blev Pastor Christian Djørup i Hassing. Han paatog sig Opgaven og løste den paa bedste Maade. Til sit Brug fik han overdraget det af Pastor J. V. Steenstrup indsamlede Materiale, men han følte det som nødvendigt selv at berejse hele Amtet, ”for at undersøge dets nuværende Tilstand, sammenligne den med de ældre Skildringer, og saaledes prøve og bedømme Alt, førend jeg nedskrev det paa Andres Auctoritet”. Med sjælden Ihærdighed og Samvittighedsfuldhed indsamlede Djørup nu Stof fra hvert Sogn i Thisted Amt, og af det saaledes med stor Omhu tilvejebragte, ret forskelligartede Materiale udarbejdede han saa sin Bog, der er paa ikke mindre end 506 tætrykte Sider foruden en Række statistiske Tabeller. C. Djørups ”Thisted Amt” (1842) er ved sin Stofrigdom en af Grundbøgerne i Studiet af det Landomraade, der skildres i den; hertil kommer, at Bogen er godt og underholdende skrevet, saa man læser den

¹ S. O. Fasting: Lægen Frans Casper Djørup's Slægt (1913), 11 ff. Chr. Heilskov: Mindeblade om Gerhard Faye (1925), 5-6. C. Klitgaard: Hjørring Bys Historie II (1925), 325. Th. H. Erslev: Forfatter-Lexicon, Supplement Bind I (1858), 376. Wibergs Præstehistorie II, 65. S. Elvius: Danmarks Præstehistorie 1869-84 (1885-87), 259. Johannes Steenstrup: Carl Jacobsen og hans Fader (1921), 14-15.

² Bedstefader til Historikeren Johannes Steenstrup.

med Interessen fangen, selv nu da den snart er et Aarhundrede gammel.

”Thisted Amt” er ifølge den tildelte Opgave fortrinsvis et agrarhistorisk-økonomisk Værk, indeholdende detaillerede Oplysninger om Landbrugsforhold og Jordbundens Beskaffenhed i hvert Sogn i Amtet. Bogen er inddelt i 29 Kapitler, hvori behandles Emner som Jordernes Bonitet, Klima, Udskiftning, Dyrkningsmaade, Sommerstaldfodring, Gødningsmidler, Hornkvæg som Arbejdsdyr, Agerdyrkningsredskaber, Sædarter, Kornet og dets Beskaffenhed, Markfred og Hegn, Husdyravl, Havedyrkning, Skove, Husflid, udmærkede Agerdyrkere, Ejendomspriser, Arbejds løn, Bierhverv o. s. v.

C. Djørups Værk har til en vis Grad sin Forgænger i Pastor *Knud Aagaards* ”Beskrivelse over Thy” fra 1802³). I dette gamle, nyttige Arbejde (250 Sider) er der ogsaa af den praktiske Theolog givet særlig mange landbrugshistoriske Oplysninger, hvilket ligeledes er Tilfældet med Provst Caspar *Schades* ”Beskrivelse over Øen Mors” (1811). En Efterfølger af Djørup er Landbrugshistorikeren *I. B. Krarup*, der i sit Værk: ”Beskrivelse af *Landbrugets Udvikling* i Danmark fra 1835 indtil Nutiden”, Bind II (1896), i sin Skildring af det nordlige Jylland har en Mængde Oplysninger om Thisted Amt. *Krarups* Skriftrække er en Fortsættelse af ”Amtsbeskrivelserne”. Hans Oplysninger fra vort Amt fra 1890’-ernes Begyndelse kan derfor læses som en Fortsættelse af Djørups Meddelelser fra o. 1840. For at faa det fulde Indtryk af Aarhundredets Udvikling maa man foruden Aagaards og Schades Bøger fra 1802 og 1811 ogsaa kende *Gregers Begtrup*s ”Beskrivelse over Agerdyrknings Tilstand i Danmark. Nørre Jylland” 3 (1812), hvor Thisted Amt er omtalt S. 143-248. Han benytter flittigt Aagaard og Schade (ligesom senere Djørup), men har ogsaa selvstændige Oplysninger.

Ved at jævnføre de nævnte Arbejders Indholdsfortegnelser med hinanden vil man se, at det - bortset fra C. Schade, hvis Bog har et alsidigere Indhold - er omtrent de samme Emner, de forskellige Forfattere har interesseret sig for og taget op til Behandling. Dette er for saa vidt heldigt nok, da man herved faar sikker Viden om et for dansk Landbrug overmaade vigtigt Aarhundredes Udviklingshistorie i det nordvestligste af Jyllands Amter. Foruden de agrarhistoriske Oplysninger faar Djørup ogsaa Lejlighed til at fremkomme med Skildringer af Kulturforhold, der peger tilbage mod ret gamle Tider. Hvor han omtaler ældre Tidens Sæd og Skik, bygger han, som ovenfor antydet, naturligtvis i udstrakt Grad paa Aagaards og Schades Bøger. Dette gælder f. Eks. vedrørende Redegørelsen for Klædedragt, Folkekarakter og Agerdyrkningsredskaber (S. 44, 49, 51, 323). Side 41 omtaler Djørup *Velstanden i Thisted Amt*, som han forklarer paa den Maade, at Hoveriets Aag før Stavnsbaandets Løsning ikke hvilede nær saa tungt paa Bondens Skuldre her som andet Steds i Landet. De relativt gode Kaar maa vel ogsaa være en Forudsætning for den gode Levevis i Amtet. Helt i 1802 kunde Aagaard skrive, at der gives næppe noget Sted, ”hvor Bonden lever bedre

end i Thy”. ”God Mad og stærkt Øl bestræber Enhver, endog den Fattigste sig for, altid at have paa sit Bord”. Djørup fremkommer med forskellige Oplysninger, der viser, at man ogsaa o. 1840 levede paa en god Fod i Thy. Og i *Anders Andersens* ”Skildringer fra Folkelivet i Sydthy i 1860-70erne” (udg. 1933 af A. F. S. i Thisted Amts Tidende, ogsaa i Særtryk) faar man ligeledes et godt Indtryk af den rigelige Levemaade i Thy. Om Thyboernes Lyst til Gilder og Selskabelighed har Djørup S. 48 nogle træffende Bemærkninger, til Dels fra Pastor J. V. Steenstrups Forarbejder (jfr. Historisk Aarvog for Thisted Amt 1938, 45). Herhen hører vel ogsaa at nævne, at Djørup (S. 426). har nogle Bemærkninger om de for deres Fedme og ramme Smag bekendte *Thybo-Ost*, som *Otto Lemvigh*⁴) udsendte et Prisskrift om (”Underretning om Thyboostens Tilberedelse”)⁵), og som Aagaard i sin ”Beskrivelse over Thy”, 121 ff., har udførlige Oplysninger om, ligesom det ikke maa glemmes, at C. *Klitgaard* i Festskrift til H. F. Feilberg (1911), 159 f., har offentliggjort et Bidrag om Thy Degne- og Jordemoderost.

Djørups nyttigste Afsnit er uden Tvivl det, der handler om *Udskiftningen og Udparcelleringen*. Fremtidige Lokalhistorikere, der agter at skrive indgaaende sognehistoriske Arbejder, vil have stor Gavn af de omhyggelige Oplysninger, Djørup her har været i Stand til at fremkomme med. Ogsaa om *Dyrkningsmaaderne* i ældre Tider er der meget Stof at hente i ”Thisted Amt”. Her støtter Forfatteren sig fortrinsvis til Aagaard og Schade. Til Supplering af de nævnte Arbejder tjener, hvad Historikeren *Henrik Larsen* har skrevet om Dyrkningsforhold etc. i Landsbyfællesskabets Tid i Thisted Amt i Historisk Aarvog for Thisted Amt 1927 og i ”Morsingboer i gamle Dage” I (1930). - *Klitternes og Sandflugtens Historie* har Djørup (S. 120 ff.) ligeledes udførlige Oplysninger om. - Fremhæves kan ogsaa, hvad han skriver om *Gødningsmidler og gamle Gødningsmetoder* (jfr. min Bog: ”Møddinger og Gødskning” 1939, 25), idet han der fremkommer med Skildringer af Møddinger og deres Pasning, Løberækker, Blandingsmøddinger, Flyttefolde (jfr. S. 440 Faarefolde), Mergling, Tang og Aske som Gødning m. v. Foruden egne lagttagelser bygger Djørup i Gødningsafsnittet baade paa Aagaard og Schade, saavel som paa Pastor *H. J. C. Høeghs* Bog: ”Anviisning til et velindrettet Jordbrug”, der er et Prisskrift, som blev tilkendt det kongelige Landhusholdningsselskabs første Guldmedaille i Aaret 1794. I dette Værks 3. Udgave 1811 findes Gødning omtalt S. 347-79⁶). Pastor Høegh (Broder til Minister *Ove Høegh-Guldberg*) var Præst i Gentoft, men han meddelede ogsaa af sine Erfaringer fra sin Præstetid i *Hillerslev* og *Kaastrup* i Thy (1773-1783). Her kan det bedst anføres, at *I. B. Krarup* i 1866 i Thy saa den gamle Gødskningsmetode med *Løberækker* i Brug, men i 1893, da han igen var paa Studierejse i Landsdelen, var

³ Om Topografen Knud Aagaard se min Afhandling i Sønderjydske Aarbøger 1938.

⁴ Otto Lemvigh (1758-1834) var Byfoged i Thisted 1789-1798. Blev i 1795 Landvæsenskommissær i Thisted Amt. Agrarhistoriker.

⁵ Trykt i Landhusholdningsselskabets Skrifter, Bind VI, 409-24. Særskilt aftrykt, København 1800.

⁶ Gødning omtales hos Gr. Begtrup, anf. Værk, 169-173.

Løberækkerne forsvundne⁷). - Om det indenfor Landbrugshistorien saa vigtige, men endnu ikke ordentligt undersøgte Emne: *Markfredens og Hegnenes Historie*, har Djørup fortrinlige Enkeltheder, som man dog ikke her skal gaa nærmere ind paa⁸). - Ved Omtalen af *Vejene* i Thisted Amt finder Provsten Lejlighed til (S. 401) at rose Amtmand *G. Faye*, der i 35 Aar uførtrodet havde arbejdet paa at faa Amtets Vejvæsen i god Stand. Yderligere Oplysninger herom findes i Djørups Mindeskrift om *Faye*, udgivet af *Chr. Heilskov* i "Mindeblade om Gerhard Faye" (1925), 42-45 (jfr. *Jens Damsgaard* i Historisk Aarbog for Thisted Amt 1909, 95). - Nævnes kan det ogsaa, at Djørup omtaler *Jannerup Kirkeblok* (S. 91) og *hellige Kilder* i Amtet (S. 158-60)⁹), *Havebrug*¹⁰), *Skov* og *sluttede Plantninger*¹¹), *Husflid*, *Bierhverv*¹²), *Hørvavl*, *Hamp*, *Raps* og *Humle*, *Fiskeri* o. s. fr. Hertil kommer saa de mange *statistiske Oplysninger* om Thisted Amts Befolkning og Erhvervsliv, Skildringer af hvert Sogns Overfladeforhold, Jordbonitet, Avling af Korn, Græs til Hø m. m., altsammen uhyre nyttigt at vide Besked om og en uvurderlig Hjælp for første Udgave af *J. P. Traps* "Danmark", hvor Thisted Amt er skildret i Bind II (1859), 95-166.

Nu er Djørups gamle Flidsværk naturligvis ganske overfløjet af 4. Udgave af *Traps* "Danmark" (hvori Thisted behandles i Bind V, 1924), men dette formindsker naturligvis ikke Værdien af det store og velordnede Stof til Belysning af Thisted Amts Landsognes og Købstæders Erhvervsliv for et Aarhundrede siden, som findes i Pastor Djørups Bog, der er et for sin Tid meget betydeligt Arbejde. Det vil stadigt bestaa sin Prøve ved lokalhistoriske Undersøgelser, ikke mindst paa Grund af sit rige Indhold af saglige Oplysninger om *Livsbetingelserne* i hvert af Sognene i Thisted Amt.

Amtsbeskrivelsen blev C. Djørups eneste større skriftlige Arbejde. Naar *Jens Damsgaard* i Historisk Aarbog for Thisted Amt 1909, 95 nævner, at Djørup skrev en Mængde Landbrugslitteratur paa *Fayes* Opfordring, er denne Udtalelse nok blot at forstaa saaledes, at Amtmanden tilskyndede den *Hassing Præst* til at skrive det af *Pastor J. V. Steenstrup* paabegyndte Amtsværk færdigt; thi andre landbrugshistoriske Arbejder (Artikler etc.) af Djørup synes ikke at findes.

Derimod har han forfattet en nyttig og smuk lille Levnedsskildring af Amtmand *Gerhard Faye*, som *Chr. Heilskov* har udgivet i sin nyttige Bog: "Mindeblade om Gerhard Faye" (1925), 41-65. Oplysningerne om den udmærkede Amtmand giver ogsaa et Indtryk af den gamle Agrarhistoriker og Provst selv. Han har været en varmtfølede Menneskeven, en dygtig Embedsmand og Administrator¹³) og i Besiddelse af gode Evner til historisk Forskning. Af trykte Arbejder haves af Provst Djørup endvidere "Prædiken, holdt ved Landemodet i Aalborg den 5. Juli 1848". Udgiven til Fordel for de Faldnes Efterladte ved 11. Bataillon (Aalborg 1848). Denne Prædiken er et smukt Udtryk for Provstens lyse Forsynstro og varme Fædrelandssind og lader os ane lidt om den tiltalende Prælats Virksomhed i sit Kald som Sjælesørger.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1940, side 332-342)

⁷ "Landbrugets Udvikling" II, 264. "Møddinger og Gødsugning", 25.

⁸ Jfr. Historisk Aarbog for Thisted Amt 1938, 39-43.

⁹ Jfr. Hist. Aarb. f. Thisted Amt 1925, 64 ff.

¹⁰ Se *Johs. Tholle* i Hist. Aarb. f. Thisted Amt 1928-29 samt "Morsingboer i gamle Dage" I, 55 ff.

¹¹ Jfr. *C. B. V. Hansen*: "Træplantningens Historie i Thisted Amt" (1911).

¹² Se *N. C. Hom*: "Den danske Husflid" (1898), 322-25. Sønderjydske Aarhøjer (1938), 195.

¹³ Som Formand for Sogneforstanderskabet for Klim, Thorup og Vust var Djørup en af Medunderskriverne paa de Vagtfordordninger, der af Myndighederne blev udstedt til Værn mod Faren under Slavekrigen i April 1848 (se *P. L. Hald*: "Fra Slavekrigens Dage", Hist. Aarbog. f. Thisted Amt 1912, 95, 99, 100).